

KVANTINĖS ESTETIKOS REFLEKSIJA ALGIO MICKŪNO KOSMOSO FILOSOFIJOJE

Auridas Gajauskas

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Filosofijos ir politologijos katedra,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva
El. paštas auridas.gajauskas@gmail.com

Straipsnyje analizuojamas XX a. pabaigoje susiformavęs „kvantinės estetikos“ fenomenas Algio Mickūno kosmoso filosofijos kontekste. Estetikos pradininkas yra ispanų novelistas Gregorio Moralesas. Tyrimas padalintas į dvi dalis – pirmojoje pristatomi kvantinės estetikos principai, estetikos teorijos santykis su kvantinės mechanikos, fizikos bei kitų mokslų teorijomis. Taip pat tyrinėjamas „naujosios“ estetikos principų santykis su „New Age“ judėjimais. Antrojoje dalyje kvantinė grožio teorija reflektuojama neperžengiant Algio Mickūno fenomenologinės kosmoso filosofijos ribų. Parodoma, kad A. Mickūno kosmoso filosofijoje išplėtoti „amžinojo sugrįžimo“, „kūniškos sąmonės“, „kosminio šokio“ ir „dinaminio lauko“ fenomenai teigiamai reflektuoja daugumą svarbių kvantinės estetikos principų. Todėl A. Mickūnas teigia, kad „kvantinė estetika“ neabejotinai yra „įtraukta į intensyviai ir dimensiškai ritmiško, cikliško ir nuotaikingo pasaulio kompoziciją“.

Reikšminiai žodžiai: kvantinė estetika, antropija, kosmoso filosofija, dinaminiai laukai, amžinojo sugrįžimo ratas, morfogeniniai laukai.

doi: 10.3846/coactivity.2011.02

Įvadas

2002 m. anglų kalba pasirodė leidinys pavadinimu „The World of Quantum Culture“. Leidinį sudarė žinomi srities mokslininkai iš Majamio universiteto – Manolo Caro ir Johnas Murphy. Į jį buvo sudėta serija rinktinių tekstų, kuriuose nagrinėjamas paskutinio praėjusio amžiaus dešimtmečio periodu Ispanijoje susiformavęs ir netrukus pasiklidęs Lotynų Amerikos ir kitose šalyse reiškiny – „kvantinė estetika“ (Estetica Cuantica). Pagrindinis estetikos teoretikas ir jos įkūrėjas – rašytojas Gregorio Moralesas. Vienas iš leidinio bendraautorių – Algis Mickūnas. Knygoje publikuotame straipsnyje „Aesthetics as Creation and Transformation of World Awareness“ (2002) A. Mickūnas sutinka, „kad kvantinė estetika yra įtraukta į intensyviai ir

dimensiškai ritmiško, cikliško ir nuotaikingo pasaulio kompoziciją“ (Mickūnas 2002: 80). Jo tekstas ir yra skirtas parodyti šį pritarimą „naujamajai“ estetikai neperžengiant jo paties, vadinamosios kosmoso filosofijos ribų.

Pateiktas straipsnis skirtas pristatyti kvantinės estetikos teoriją bei parodyti problemas, su kuriomis buvo susidurta ją kuriant. Viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl buvo rašomas šis tekstas, tai kvantinės estetikos ir pozityvizmo doktrinos konfliktas, puikiai reprezentuojantis reliatyvistinės epistemologijos (postmodernizmo) ir klasikinės epistemologijos (modernizmo) konfliktiškumą. Susidūrimo kontekste A. Mickūno užimta santykio su kvantine estetika pozicija aktualizuoja jo

filosofijos ir „naujosios“ estetikos dialoginį suartėjimą ir vienas kito palaikymą. Straipsnio tikslas – parodyti, kokie kvantinės estetikos bruožai atsispindi Algio Mickūno kosminėje sąmonėje. Įgyvendinant tikslą, pirmame skyriuje bus siekiama: 1) pristatyti kvantinės estetikos teoriją ir paaiškinti jos ir kvantinės fizikos ryšį; 2) paaiškinti jos santykį su naujaisiais religiniais judėjimais ir apibrėžti kvantinės estetikos ir „meno lauko“ (neperžengiant P. Bourdieu sąvokos reikšmės ribų) ryšį. Antrame skyriuje bus apibrėžta filosofinė A. Mickūno kosmoso samprata, kurios neperžengiant bus reflektuojama kvantinės estetikos doktrina.

Kvantinė estetika ir pozityvizmo namai

Studijuodamas XX a. mokslo istoriją, Gregorio Moralesas padarė išvadą, kad gamtos mokslų kuriama realybė tapo „pernelyg išsikišusi“ *iki-objektyvaus* (kasdienio) gyvenimo pasaulyje. Tai patvirtina ne tik tokie paprasti faktai kaip kvantinės mechanikos atradimų pritaikymas karo pramonei, monitorių gamybai, bet ir individualūs garsių mokslininkų Alaino Aspecto, Briano Josepho, Ruperto Sheldrake'o, Wolfgango Pauli (etc.) pranešimai ir teorijos. „Pernelyg išsikišusi“ „subatominė realybė“ taip sudomino rašytoją G. Moralesą, kad jis nusprendė ją absoliutizuoti kaip „realybę apskritai“ (tikrovę) ir taip „sugrąžinti žmonijai aktyvaus kosmoso kūrėjos vaidmenį“, padėti žmogui „teoriškai ir praktiškai ištrūkti iš fizinių ir socialinių struktūrų“ (Murphy, Caro, Choi 2001). Svarbiausia, kad naujosios estetikos diskursas konstruojamas remiantis kvantinės fizikos atradimais. Remdamasis Alaino Aspecto tyrinėjimais, G. Moralesas konstruoja savitą subatominio pasaulio viziją, kurioje visi pasaulio elementai yra glaudžiai susiję.

Pasak Alaino Aspecto, tyrinėjusio šviesos kvantus, „labai didelis fotonų poliarizacijos dalelių, emituotų lazerio spinduliu, procentas yra identiškas. Tai reiškia, kad dalelės neišvengiamai susisiečia jų pozicijose taip, kad kiekvieno fotono orientacija gali atitikti tą, kuri veikia kaip jo pora“. Jei taip yra, tuomet „komu-

nikacija momentali“. Šias įžvalgas G. Moralesas papildė remdamasis Nobelio premijos laureato Briano Josepho apibendrinimais. Jis teigė, kad Alaino Aspecto atrastas „faktas implikuoja galimybę, kad viena visatos dalis gali turėti kitos dalies supratimą, arba kad dvi dalys gali kontaktuoti priklausomai nuo padėčių, nepriklausomai nuo atstumo“ (Morales 2002: 3–4, 13). Pradėjęs plėtoti šias mintis estetikos srityje, G. Moralesas susidūrė su mokslo autoritetą saugančia pozityvizmo paradigma. Problema tapo tai, kad visi jo argumentai aiškinant, *kuo remdamasis* jis kuria naują pasaulėvaizdį, buvo „paslėpti“ už *konvencinės* mokslo žinių pritaikymo ir interpretavimo „sienos“. Kaip replikuoja G. Moralesas, „pozityvizmas – tai tik svarbos patvirtinimas“.

Nors konvencionalizmas yra lingvistinė pozityvizmo doktrina (Karl Popperis įrodinėjo, jog „reikia priimti konvenciją, kuria remiantis teiginys būtų laikomas konvenciniu“, taip pat jis pabrėžė, kad „būtina susitarti užbaigti teorijos pagrindimą konkrečiu baziniu (t. y. empiriniu) teiginiu, nes iš principo kiekvienas bazinis teiginys gali būti toliau tikrinamas, išvedant iš jo vis naujus bazinius teiginius“) (Nekrašas 1979: 41). Šiame kontekste posakis „konvencinė siena“ taip pat reiškia socialinį atsisakymą kvestionuoti istoriškai nusistovėjusią distinkciją tarp priežasties ir pasekmės bei tarp subjekto ir objekto. Kalbant konkrečiau: remiantis naujais atradimais fizikoje ir kituose moksluose, rekonstruoti „pažinimo subjekto“ sampratą, dėl kurios ir buvo pasiekti tie atradimai bei kurių naujos interpretacijos pagrindu siekiama rekonstrukcijos. Turint omenyje, kad šia distinkcija taip pat grindžiama krikščionybės ir mokslo (ir ne tik) racionali koegzistencija, naujosios estetikos atveju susiduriama su tendencija: kuo menkesnė kultūrinė diversifikacija, kuo jaunesnė kultūra ir visuomenė, tuo didesnė vienu jos elementų priklausomybė nuo kitų¹.

¹ Taip pat reikėtų atsižvelgti į „pozityviosios“ ir „pozityvistinės“ filosofijų skirtumą. Evaldo Nekrašo teigimu, *pozityvistai* vartojo „terminą pozityvi filosofija, kuris išreiškė jų įsitikinimą, kad tai vienintelė teisinga, konstruktyvi filosofija, padedanti spręsti svarbiausias žmonijos problemas“. Tačiau šios filosofijos srities tyri-

Taigi problema nebūtų iškilusi, jei G. Moraleso sumanymas būtų apsiribojęs normatyviniu literatūros diskursu, tačiau savo atradimą jis ėmėsi plėtoti kaip naują Vakarų civilizacijos subjekto (gyvenimo) metaistoriją.

G. Moraleso kritikai rūpi ne bet kokie mokslai (postmodernios pozityvizmo kritikos požiūriu, jo intenciją logiškai galima išplėsti plačiau), bet kvantinė mechanika ir fizika (kartais jis remiasi biologija ir astronomija). Įsivaizduodamas pozityvistiškai apsaugotą mokslą kaip „mažo namelio vidų“, „niekam nepastebint“ G. Moralesas į jį „įleidžia“ „juodą avi“ (panašiai kaip F. Nietzsche *Linksmajame moksle* – „bepročių“ ir sekmadienių šventorių). „Juoda avis“ (kvantinės fizikos teoretikės(o) prototipas) imasi interpretuoti tyrimų rezultatus ir uždavinėti klausimus, į kuriuos atsakyti „neišeinant anapus“ (netranscenduoiant) „namelio sienų“ (pozityvistinės tikrumo iliuzijos) yra neįmanoma. „Juoda avis“ nėra tradicinė metafizikė, kuri tik iš loginio užsispyrimo teigtų, kad egzistuoja „anapusinis“ pasaulis. Priešingai, tai mokslininkė(as), kuri stebėdama gamtos reiškinius padaro išvadą, kad *visatoje egzistuoja simultaniškumų* (tas pats objektas tuo pačiu metu yra daugiau negu vienos realybės dalyvis), kurie tampa matomi tik atsisakius pozityvistų saugomo pamatinumo dėsnių (Isaaco Newtono fizikoje, Immanuelio Kanto pažinimo teorijoje išplėtos priežasties ir pasekmės teorijos).

Vienoje „dykumos saloje“ G. Deleuze yra netiesiogiai siūlęs sudaryti visų F. Nietzsche's skaitytojų geografinį (chronotopinį?)²

žemėlapi (Deleuze 2004: 128). „Juodos avies“ (G. Moralesas) gyvenimas taip pat patektų į tokį sąrašą (kaip A. Škėmos – Garšvos, A. Mickūno – Don Kichoto etc.). Pasižiūrėkime atidžiau, kaip pasielgia „juoda avis“. Perfrazuojant F. Nietzsche's „bepročio“ šūksnį „Dievas mirė!“, ji sušunka – „mokslas mirė!“ Prieš septyniasdešimt metų, skaitydamas F. Nietzsche, Martinas Heideggeris siūlė įsiklausyti į „bepročio“ šūksnį, kaip sklindantį *de profundis* – iš „nukryžiuotojo“ („apibrėžto“, „paženklinto“) vidaus. Ateinančia „iš gelmės“ žinute buvo pranešta, kad tikėjimas Dievo egzistavimu „baigėsi“, buvo „uždusintas“ (iš J. Gebserio tyrinėjimų žinoma, kad giesmė, malda, kalbėjimas ir kvėpavimas – glaudžiai susiję) bažnyčios tvarką savo sieloje atspindinčio subjekto viduje: kalendoriuje, liturgijoje, atpirkimo ritualuose. Taip subjekto vidus atsiskyrė nuo bažnyčios vidaus (arba siela tapo psichika). Šiuo aspektu „beprotis“ yra ne šiaip vadinamasis „mirties pranašas“ (po Dievo mirė subjektas, autorius, mokslas), bet „žurnalistas“, „turistas“, „šnipas“, kuris praneša iš „įvykio vietos“ (mąstant apie postmodernizmą, tai suprasti svarbiau, negu išgyventi dėl kažkieno mirties). Taigi F. Nietzsche ne „nužudė Dievą“, bet pranešė, kur, kas ir kaip jį nužudė. Jei „bepročių“ ir galime įtarti nusikaltimu, tai tik todėl, kad jis yra to neįmanomo dalyko liudininkas. Tai galioja ir „juodai aviai“. Ji nėra mokslo priešininkė, bet būdama mokslo „viduje“ gali pranešti, kad mokslas „peraugo“ pačius mokslininkus ir žmoniją.

Todėl svarbiausias G. Moraleso estetikos principas yra *antropija* (ne entropija). Principas teigia, kad „aplink mus yra šimtai visatų, bet stebintysis yra tas, kuris suteikia matomą (stebimą) formą“. Taigi būtų naivu manyti, rašo G. Moralesas, kad „realybė yra kažkas, kas egzistuoja nepriklausomai nuo žmogaus“, priešingai, „ji yra santykių tarp milijonų galimybių ir mūsų pačių produktas“ (Murphy, Caro, Choi 2001). Kitaip nei F. Nietzsche's filosofijoje, G. Moraleso estetikoje pagrindinis veiksnys yra ne transcendentalinis ar metafizinis

nėtojai, besilaikantys distancijos nuo tokios nuostatos, vadino ją „pozityvistine filosofija“ (Nekrašas 2002: 12). G. Moralesas atskirai nediferencijuoja pozityvistų ir jų veiklos srities tyrinėtojų, tačiau iš to, kad jam rūpi pozityvizmo, kaip nekvestionuojamų savo ir mokslo pagrindų (klasikinio subjekto ir objekto dualizmo) „prižiūrėtojo“ doktrinos kritika, galima spręsti, kad jis vienareikšmiškai dėmesį skiria pirmiesiems.

² J. Cliffordo ir M. Bakhtino *chronotopas*: „Terminas *chronotopas* tokia reikšme, kaip jį vartoja M. Bakhtinas, reiškia erdvės ir laiko indikatorių konfigūraciją literatūrinėje aplinkoje (fictional setting), kurioje (ir kurios laiku) vyksta tam tikra veikla ir vystosi fabula. Neįmanoma realistiškai pavaizduoti istorinę detalę –

kažką tiesiog padėti į „jo laiką“ – nesiremiant ekspllicitiniu arba implicitiniu *chronotopu*“ (Clifford 2006: 345).

principas – valia – bet kvantiniai visatos dėsniai. Tai pasaulis, kuriame nėra subjekto ir objekto, bet yra *minties ir realybės vienybė*. Kitaip nei F. Nietzschei, G. Moralesui nereikia kovoti su tūkstantmetėmis religinės metafizikos tradicijomis (šiuo aspektu jis yra tikras F. Nietzsche's ir postmodernizmo „vaikas“). Jo „atradimo“ priešininkai, kaip ir pats konfliktas bei estetikos teorijos išgryninimas, yra sekuliarūs. Todėl „kvantinėje laisvėje“ protas dalyvauja labiausiai iš visų „aparatu“, o tai reiškia, kad arba žmogus yra priklausomas nuo realybės, arba priešingai. Galiausiai G. Moralesas akcentuoja „protą kaip stebėjimo instrumentą“ ir tokiu būdu priartėja prie refleksyvosios fenomenologijos.

Antropija yra tik vienas – antropocentrinį žmogaus ir pasaulio (jei tarsime fenomenologiškai; arba visatą, jei tarsime estetiniu G. Moraleso požiūriu) santykį nustatantis principas. Jis neturės jokios vertės, jei nebus atsisakyta „pamatinio“ mąstymo ir jei nebus įvertinti *aproksimacijos* procesai. Visata nėra laikina arba absoliuti – ji be galo juda ir nuolat artėja pati prie savęs, įgydama naujų pavidalų ir reikšmių (G. Moralesas tai įrodinėja remdamasis minėtais A. Aspecto tyrinėjimais).

Visi kiti principai, kuriuos G. Moralesas vadina „bombomis ant pozityvistų namelio“ (aliuzija į „nežinia iš kur“ krentančias atominės bombas ir kitų mokslo pasiekimų pritaikymą), papildo ir išplečia išskirtus principus. Iš kitų principų paminėkime „grožio ir teorijos relevantinį ryšį“ (pvz., Mobijaus juosta); taip pat vienybės arba neatskiriamumo principą, kuris teigia, kad visa visata susijusi, nes kaip ir smegenys, „ji susideda iš skirtingų ir virpančių komponentų“; toliau – galimybę buvimo „visur tuo pačiu metu“ („sąmonė fenomeno, kuris leidžia „dalelytei“ užimti vietą toli, įsisavinti ribas ir paruošti atsakymus“ – tarkime, tuo pačiu metu galvojate apie kelis dalykus arba valgotė ir pasakojate)³; taip pat – „morfogėninius laukus“, „reprezentuojančius modalumą

struktūrų, taisyklių, elgesio, idėjų ir tendencijų, iš kurių kiekviena informuoja konkrečius realybės aspektus“ (kaip matome, šių laukų aptarimas šiek tiek panašus į P. Bourdieu socialinio lauko, žinojimo, elgesio ir veiksmo santykių išskleidimą; savo ruožtu gamtos moksluose galime stebėti, kaip tam tikri daiktai yra būtent tokie, o ne kitokie, nes jie susiję su kitais procesais). Kitas paminėtinas principas – „visata kaip holograma“. G. Moralesas teigia, kad visa informacija – nuo smegenų iki ląstelių, „kurios sudaro mūsų kūnus, yra holograminė – kiekviena dalis apima visumą“. Kitų principų, kurie, mūsų manymu, – menkesnės svarbos, nebevardinsime (Morales 2002: 3–34).

Ką visa tai pasako apie kvantinę estetiką? Filosofiniu požiūriu jos atsiradimas galėtų būti sužymėtas pagal šiuos bruožus: pirma, G. Moralesas atsisako dualizmo, bet ne dichotomijos. Jo kritikoje nėra karto nebuvo paminėta sąvoka „dichotomija“, bet daug kartų – „dualizmas“ (plg. Murphy, Caro, Choi 2001). Tai galėtų reikšti tik tai, kad G. Moralesas nori „išlaisvinti“ istorines ir metafizines dichotominių perskyrų sąlygas; antra, atsisakydamas dualizmo ir transcenduodamas pozityvistines kvantinės fizikos ribas, G. Moralesas neišvengiamai pažeidžia ir dichotominę fizikos mokslo objekto ir jo subjektyvaus požiūrio perskyrą; trečia, kadangi šio veiksmo teisėtumas grindžiamas kvantinės fizikos ir kitų mokslų teorija, be to, numato skirtumo tarp subjekto ir kvantinio pasaulio panaikinimą (kvantinio subjekto atsiradimą), tai kvantinė estetika pirmiausia pasirodo esanti autonomiška ir nepriklausoma nuo jokio pagrindo.

Iš to, kas aptarta, matome, kad G. Moralesas siūlo savitą F. Nietzsche's Zaratustros arba *Übermensch* galimybių sąlygų sistemą. Tiesa, kitaip nei F. Nietzsche, G. Moralesas gerokai mažiau apeliuoja į transcendentalumą ir sutelkia dėmesį į žmogaus mąstymo materialumą ir neatsiejamumą nuo visatos. Tai svarbus momentas. Kitaip negu sekuliari tikėjimo paradigma arba dievo mirties teologija (Nietzsche, Kierkegardas, Bultmannas), G. Moralesas nevartoja „abejonės“ kaip kelio į transcendenciją,

³ Imame pavyzdį iš Andy Warholo užrašų: „Mėgstamiausias mano simultaninis užsiėmimas yra kalbėti valgant. Manau, kad tai klasės bruožas“ (Warhol 1977: 199).

ir vis dėlto jo doktrina mus atveda būtent į tam tikrą transcendenciją – pasaulį, kuriame veikia kvantinėje fizikoje ir kituose moksluose išrasti imanentiniai principai. Šiuo požiūriu G. Moralesas yra griežtas ir vengia transcendencijos sąvokos. Kita vertus, jo siekis panaikinti dualistinį mąstymą, skelbia ne tik dichotominės klasifikacijos, bet ir transcendencijos bei imanencijos perskyros panaikinimą. Šiuo požiūriu kvantinė estetika neabejotinai įžengia į krikščioniškosios metafizikos ir jos sekuliarizacijos istoriją.

Religinė dimensija ir mokslinė dimensija paaikškėja esančios viena ir ta pati. „Atkovoti“ pozityvistinio struktūralizmo užgrobtą ir pamirštą kvantinės fizikos pasaulį – taip pat galėtų reikšti religinės pozicijos atkūrimą. Teigiame – galėtų, nes nei G. Moralesas, nei jo bendražygiai tokio tikslo neskelbia. Ši galimybė paaikškėja tik dėl moderniojo struktūralizmo ypatybių, kai formaliai skirtumas tarp religijos ir mokslo institucijų liaujasi egzistavęs. Kita vertus, šio skirtumo „nejautimas“ ir yra postmodernaus religingumo bruožas. Faktas, kad tai yra doktrina, kurios legitimacijos laukas platesnis už vieno mokslo lauką, skatina „kvantinę estetiką“ apibrėžti kaip „naujojo religingumo“ (arba New Age)⁴ programą.

Tam, kad tiksliai įvertintume, kokioje pozicijoje atsideria „kvantinė estetika“ jos santykio su religija požiūriu, turime atkreipti dėmesį į keletą principinių momentų: pirma,

G. Moraleso doktrina yra „grožio teorija“. Net jos pristatymas yra literatūrinis ir šiuo požiūriu atitinka jos pačios numatytą „grožio ir teorijos relevantinio ryšio“ principą (žinoma, šis bruožas būdingas ir kitiems „naujųjų religinių“ judėjimų lyderiams, pavyzdžiui, scientologijos bažnyčios įkūrėjui, rašytojui L. Ronaldui Hubbardui); antra, naujųjų religinių judėjimų kategoriją sėkmingiausiai vysto suinteresuotieji krikščionys (kaip J. Ratzingeris ar K. Wuchterlis), o tai reiškia, kad net ir anapus klasikinio ateizmo ar tiesiog abejingumo poziciją nubrėžiančios linijos (nesvarbu, teritoriniu ar laikinumo aspektu), jie rastų „klaidingai tikinčius“ (todėl K. Wuchterlis skelbia teisingos teologinės refleksijos – apreiškimo svarbą) (Wuchterl 1994: 49); trečia, nepaisant šios kritikos, kitų „naujųjų religinių judėjimų“ autoritetai – rašytojas ir fantastas L. Ronaldas Hubbardas, Urantijos judėjimo „kolektyvas“ (judėjimas skelbia transcendentinę kolektyvinę patirtį ir tokį pat jos pasakojimą) ir kiti, taip pat, kaip ir „kvantinės estetikos“ atstovai, siekia savo ir kitų *išlaisvinimo*. Šiuo aspektu visai pagrįstai galėtume lyginti „kvantinio subjekto“ (taigi antropinio, veikiančio pagal hologramines informacijos pasiskirstymo taisykles etc.) ir išsivadavusio iš psichologinio „negatyvumo“, aktyvaus ir savo tikslo siekiančio, universalaus „scientologinio tetano“ ypatybes (Hauth 1994). Bent jau metafizinio, racionalaus pažinimo požiūriu ir ontologiškai, abu subjektyvumai yra panašūs – abu teikia prioritetą protui (*ratio*) ir vis dėlto abu jį „išranda“ iš naujo, kiekvienas savitu būdu.

Todėl labiausiai „kvantinę estetiką“ atitolinantis nuo naujų religinių judėjimų veiksnys yra tai, kad G. Moralesas nesiekia sukurti naujo pasakojimo apie pasaulį, bet panaudoti tą, kuris jau sukurtas. Nors skirtumo galėtume ir nepastebėti (kaip jo nepastebi, anot G. Moraleso, pozityvistai), tačiau besirenkant vieną iš dviejų „blogybių“ (sugaltotos tikrovės istorijos ir perpasakotos naujoje aplinkoje arba naujomis sąlygomis), neabejotinai būtų pasirinkta pastaroji. Civilizacinis artumas ir užsitęsusi „anoniminė kaimynystė“ leidžia su

⁴ Kurtas Wuchterlis rašo: „Naujojo religingumo“ sąvoka apima „visas tendencijas, kurios vyrauja tokiose madingose srovėse, kaip „New Age“ ar jaunimo sektos ir kurių nepaliečia teologinė refleksija“. Iš didžiųjų pasaulio religijų, filosofinių tradicijų, psichologinių bei parapsichologinių idėjų repertuaro, taip pat pacifizmo, feminizmo, ekologinių judėjimų išrankiojami atskiri fragmentai, galų gale pateikiami kaip pasaulėžiūros, o „vietoj pagrindimo ir argumentacijos iškeliamas autonomiškas išgyvenimas“. „Atsisakius apibrėžtų <...> bei patikrintų mąstymo tradicijų ir sąmoningai atsiribojus nuo metodologinio pagrindimo, plačiausiai atveriami vartai nekontroliuojamai spekuliacijai“. Šios spekuliacijos įvairovė lemia „modernios pertekliaus visuomenės sąmonės“ iškeliamo „atsiribojimo“ bei „alternatyvų“ įvairovę (Wuchterl 1994: 46–48).

didesniu pasitikėjimu peržiūrinėti pokyčius, negu suartėti su iš „kito pasaulio“ atvykusiais Urantijos dievais ar scientologijos tetanais.

Pažymėtina, kad vienu konkrečiu požiūriu pastaroji racionali mūsų padaryta prielaida gali būti laikoma klaidinga ar bent jau nekorektiška. Kitaip negu minėti religiniai judėjimai, „kvantinė estetika“ atsiranda gana autonomiškame ir sunkiai klasikinio modernizmo atpažįstamame, šiuolaikinio meno lauke. Pats būdamas autonomiškas, „meno laukas“ šia autonomija dalinasi su visais, kas jame gyvena ir dirba, taigi ir su įvairiausiais kitų rūšių laukais⁵. Šiuo aspektu daugelis projektų ir meno kūrinių, kurie turi išskirtinių religinių bruožų (tarkime, simboliką, kitaip perduodamą sakralumą), būtent per sąveiką su meno lauku įgyja savo veikimo laisvės autonomiją (plg. Maurizio Cattelan *La Nona Ora* (The Ninth Hour) 1999; Artūro Railos projektus). Faktiškai tai reiškia, kad nepriklausomai nuo to, kokio judėjimo, religinės ar politinės doktrinos elementai atsiduria meno lauke, jie kaipmat įgyja unikalią, tik tame lauke apibrėžiamą, matomą vertę. Šios pastabos „kvantinės estetikos“ judėjimą perkelia į gana autonomišką poziciją. Ir vis dėlto tai nereiškia, kad ši estetika apsiriboja meno lauko autonomijos refleksija. Priešingai, laukas ją reflektuoja, o ji siekia nustatyti savo ribas, neribodama jų faktų, kad vis dėlto ji yra estetinis meno, o ne krikščioniškasis ar „naujasis religinis“ judėjimas.

Reziumuodami teigiame, kad kvantinė estetika yra doktrina, kuri teigia, kad pasaulis yra subatominė (sudaryta iš mažesnių negu atomai dalelių) visata arba kosmosas. Tai reiškia, kad žmonių pasaulyje galioja tie patys dėsniai, kaip ir kvantinės fizikos pasaulyje. Kvantinė estetika numato, kad pasaulis yra holograminis (dalelė

atitinka, gali būti išreikšta per visumą) (mikroskopinis ar makroskopinis), aproksimacinis (visą laiką kintantis ir įgyjantis naujų reikšmių), vieningas, reliatyvus ir priklausomas nuo pagal šiuos dėsnius mąstančio (kai mąstymas yra materialus judesys) subjekto. Kvantinis subjektas yra *išsilaisvinęs* visatos kūrėjas (atkreipkime dėmesį, kaip transformuojasi nuodėmės galimybės samprata, kai mintis imama traktuoti ne kaip dvasinis, bet materialus procesas. Taip G. Moralesas padaro proto veiklą akivaizdžią sau, kaip turinčią realią galią). Taigi „išsilaisvinęs“, nes jo neriboja nei teoriniai, nei religiniai, nei socialiniai struktūriniai rėmai. „Naujoji“ estetika, turėdama naujojo religingumo bruožų, perimdama fizikos ir kai kurių kitų mokslų turinį, dėl savo hegemoniškumo ir integralumo, dar vadinama naująja *kultūros studijų* forma (Murphy, Caro 2002: 181). Baigdami skyrelį, pridėkime, kad kvantinė estetika padarė didelę įtaką skirtingų rūšių meno raidai, ypač Ispanijoje ir Lotynų Amerikos šalyse (tarkime, tokiems kūrėjams kaip režisierius Julio Medemas ir „kvantinis tapytojas“ Xaverio) (Morales 2000).

Kvantinės estetikos refleksija kosmoso filosofijoje

Svarbiame straipsnyje „Aesthetics as Creation and Transformation of World Awareness“ (Mickūnas 2002) A. Mickūnas aptaria klasikines jo filosofavimo stiliui būdingas problemas – amžinojo sugrįžimo teoriją, mito, kalbos, šokio sąryšių kosmose temas. Kosmoso problematika A. Mickūno filosofijoje atskleidžiama tik per „radikalią redukciją“, todėl, kaip ir galima tikėtis, nuo pat straipsnio pradžios susiduriame su metafizinio mąstymo suskliautimu ir „pirmosios filosofijos“ klausimo kėlimu⁶. Netikėtumas

⁵ *Lauko sąvoką taikome griežta P. Bourdieu reikšme ir suvokiame ją kaip socialinio agento turimo žinojimo, elgesio ir lauke atrandamų sąlygų santykinumą. Apie meno lauko autonomiją P. Bourdieu pasakoja akcentuodamas jame užimamos pozicijos svarbą. Sutinkant su Hėgelio teiginiu – „tai kas tikra, reiškiasi santykiniais“, „meno laukas“ arba „meno pasaulis“, pretenduodamas į tikrumą net ir pačiu žaismingiausiu visų laikų periodu (po didžiųjų pasakojimų etc.), neabejotinai yra autonomiškas (Bourdieu, Wacquant 2003: 128–131).*

⁶ *Kaip fenomenas, radikali redukcija gali būti įžvelgta E. Husserlio „gyvenamojo pasaulio“ fenomenologijoje, M. Heideggerio egzistencialų analitikoje, o vėliau – plėtojant M. Heideggerio formaliosios būties klausimo struktūrą iki bendrinės Vakarų kultūros analitikos (plg. Gajauskas 2006). Bendriausiu požiūriu, radikali redukcija, tai tokia „epoche“ forma, kuri*

ir klasikinių A. Mickūno pamėgtų temų svarbos pokytis išryškėja tada, kai jis imasi „synchronizuoti“ (arba derinti) kvantinės estetikos ir savo filosofijoje plėtojamo kosmoso sampratas. Tai nėra derinimas skirtingų požiūrių, bet greičiau mėginimas parodyti, kad kvantinės estetikos sąlygos yra tokios pat, kaip ir kosmoso filosofijos sąlygos.

Taigi A. Mickūnas neteigia, kad jo ir G. Moraleso požiūriai vienodi, greičiau panašūs tuo aspektu, kuriuo skiriasi vienas nuo kito du fenomenai, tuo pat metu sudarantys sąlygas matyti vienam kitą (Mickūnas 2002: 86). Arba kitu požiūriu – A. Mickūno kosminė sąmonė yra universali, todėl, nors ir kokius panašumus ir skirtumus beparodytume, lieka galioti faktas, kad jų atskleidimas paprasčiausiai grindžiamas fenomenologinio metodo taikymu, o svarstant sudėtingiau – kad tai metodo ribas peržengiantis ir į „atvirą“ – žaidžiantį, šokantį, gyvą ir vieningą kosmosą perkeliantis (policentrinis ir dialoginis) **dviejų mąstymo pozicijų susitikimas**. Faktą, kad tai būtent toks laisvas susitikimas, patvirtina abiejose pozicijose akcentuojamas dualistinio mąstymo atsisakymas.

Štai A. Mickūno pateiktos pozicijos straipsnyje: kosmosas atskleidžiamas kaip **amžinas sugrįžimo ratas** (Mickūnas 2002: 74–78). Visa kartoja, priešinguose poliuose vienas kitą keičia: gėris ir blogis, dievybė ir įstatymas, meilė ir neapykanta, vasara ir žiema, ugnis ir vanduo etc. A. Mickūnas pateikia labai plačią opozicijų skalę, remdamasis tiek Rytų, tiek Vakarų civilizacijų studijomis, pasakodamas, kaip stichija įgyja baigtinį pavidalą (tarkime, Hermis – nakties briliantas ir paguoda, Afroditė – pasaulio

laukiniųškumas; o Rytuose – Kama – erosas, Lila – žaidimas etc.). Taip atskleidžiamas kosmosas kaip amžinojo sugrįžimo ratas (pvz., Kama tampa erosu, o erosas – nauja Kamos forma). Nors ir galime sakyti, kad niekas nesikartoja, visa, ką patiriame arba matome kaip „tą patį“, pastebima tik kaip „tas pats“, kas nuo „jo“ skiriasi. Todėl trumpoje „pasirodymo“ akimirkoje (tarkime – šypsenos, o ją pakeis – kita) galime pastebėti tą patį nuostabų kintantį visatos pasikartojimą, kurį G. Moralesas aprašė remdamasis fizikiniais Alaino Aspecto atradimais. Prisiminkime: „dalelytės neišvengiamai susisiečia jų pozicijose taip, kad kiekvieno fotono orientacija gali atitikti tą, kuri veikia kaip jo pora“ – jei taip yra, visata gali susisiekti su skirtingomis savo dalimis momentiška (Brianas Josephas) (Morales 2002: 3). Taigi kaip A. Mickūnui kosmosas yra amžinai kintantis ir – **gyvas**, taip kvantinei estetikai visata (arba kosmosas) – kintanti ir **gyva** per skirtybių komunikacijas.

Visus svarbius, kosmosą atskleidžiančius pavidalus: šokį, mitą, dainavimą, tapybą, skulptūrą ir daugybę kitų jungia vienas – amžinojo sugrįžimo ir „kosminio šokio“ suvokimas. Jis skelbia, kad „tapatumas tampa skirtumo pėdsaku“ taip pat, kaip meilė atsispindi neapykantoje, o „dieviškumas“ „demoniškume“. Kaip šiame kontekste atrodo mokslas ir pozityvistinė jo skraistė? A. Mickūnas teigia, kad „kvantinis šuolis“ iš polinio, ciklinio kosmoso į perspektyvinį, mokslams būdingą nuoseklumą, aktualizuoja suvokimą, kad menas ne mažiau, o gal ir labiau negu mokslas yra visatos kūrėjas. Štai viename paskutinių interviu A. Mickūnas atskiria kultūrą ir mokslą nuo gamtos, teigdamas, kad ji už mus pirmesnė (mūsų nebūtų be deguonies) (Anušauskaitė 2010), o menininkai, išvelgdami polių skirtumus, kuria naujus visatos pavidalus trindami skirtumus tarp gamtos ir kultūros. Tačiau galutinę jo poziciją tikriausiai apibrėžtų toks simultaninis mokslo, meno ir filosofijos ryšys. A. Mickūnas rašo: „menas, kaip kosminio suvokimo (awareness) eksplikacija (arba interpretacija), yra filosofijos ir mokslų būsena, kurioje jie abu apima kosminį, meno nustatytą kontekstą“ (Mickūnas 2002: 75).

apima visą redukuojančio subjekto esatį su visomis jo intencijomis. P. Bourdieu manė, kad sociologija be tokio pobūdžio redukcijos pastangų paprasčiausiai neįmanoma, nes be jos sociologas pats nežino, koki žinojimą pasitelkia ir kokia jo svarba, kai atliekamas tyrimas (Bourdieu, Wacquant 2003: 291–306). Radikali redukcija veda mąstytoją (nesvarbu – filosofą, sociologą ar rašytoją) į tiesioginį patirties ir jos įgijimo tyrimo terpę. Atsižvelgiant į nurodytus autorius, tai sritis, kurioje išrandamos naujos, vadinamosios postmetafizinės filosofijos. Viena jų – A. Mickūno kosmoso filosofija.

„Kvantinis šuolis“ ir meno bei mokslo laukų dalinė sąsaja nebūtų įmanoma, jei kosmosas arba visata nebūtų vientisa ir nepaliaujamai kurianti skirtumus. Kuo remiantis ir kaip apibrėžiamas visatos vientisumas? Į šį klausimą G. Moralesas atsakė teigdamas, kad visata, kaip smegenys, susideda iš daugybės susijusių ir virpančių elementų (neuronų); todėl neįmanoma būti nesusijusiems, kaip kad „neegzistuoja autonomiškai įstatymai“. Taip pat mąsto A. Mickūnas, teigdamas, kad „skirtingiems poliams reikia vienas kito tam, kad jie būtų gyvi“ (Mickūnas 2002: 82–85). Taigi vientisumas yra kintantis, tačiau jis būtinai egzistuoja. Be to, „sąmonės gyvenimo“ (dabarties sąmonės patirties) požiūriu, jis ne riboja, bet atsiskleidžia kaip tapsmo dinamika. Jei G. Moralesas visatos vientisumo sąvoką sutvirtina antropijos, informacijos apie visatą hologramiškumo ir kitais argumentais, A. Mickūnas tai daro pasitelkdamas eidetinę fenomenologiją bei parodydamas, kad skirtingi bruožai (arba pėdsakai, indeksai) pastebimi kituose, ir taip atskleidžia „skirtingo vientisumo“ (vienų bruožų kituose) dinaminį kintamumą bei „perskaitomą“, atsekamą jų tikslingumą (iš to galima būtų spręsti, kad taip mąstydamas, A. Mickūnas tarytum grįžta prie teleologinio fenomenologinio platonizmo; vis dėl to kitaip negu E. Husserliui, teleologija jam rūpi kaip kosminis fenomenas).

Plėtodamas dinaminio kintamumo temą, A. Mickūnas pasitelkia **dinaminių laukų** sąvoką. Jo „dinaminiai laukai“ gana panašūs į G. Moraleso **morfogeninius laukus**. Iš tiesų, galima būtų teigti, kad jie vienas kitą reflektuoja, o A. Mickūno sąvoka padeda fenomenologiškai universalizuoti G. Moraleso teoriją. Morfogeninį lauką jis suprato kaip tam tikrą epochos, kultūros ar civilizacijos visumą. Sąvoką jis perėmė iš žinomo biochemiko ir parapsichologo Ruperto Sheldrakeso. Mokslininkas skandalingai teigė, kad egzistuoja „morfogeniniai laukai, kurie susideda iš akumuluotos žmonijos patirties“. Todėl žmonės priešinasi pokyčiams, tačiau po to, kai jie „adaptuojami“, įtraukiami į lauką, jo vystymasis keičiasi nepastebimai. Todėl G. Moralesas teigia, kad „kiekvienas veiksmas vyksta tam tikrame

morfogeninio lauko kontekste ir yra taip integruotas į visumą, kad simultaniškai ją keičia“ (Morales 2002: 7).

A. Mickūno dinaminio lauko samprata fenomenologinė. Jis atkreipia dėmesį, kad daiktų dydžiai ir kita kokybė egzistuoja ne todėl, kad teigiame juos tokius esant, o todėl, kad egzistuoja reflektuota („sukaupta“) jų mastelio patirtis (Mickūnas 2002: 85–88). Kitaip tariant, egzistuoja realios vienų ar kitų daiktų ir procesų perspektyvos. Jei šis perspektyvizmas duotas kaip simultaniško suvokimo ir patirties *galia*, *galime* stebėti, kaip natūraliai (stebuklingai, bet be jokios magijos ar maginio realizmo) keičiasi pasaulis, kaip vieni elementai integruoja į save kitus, spalvos keičia garsus, riešutai virsta lapų šešėliais etc. Šioje sąmonės gyvenimo terpėje pamažu atsiskleidžia kosmoso fenomenas kaip jos tapatumas. Tam tikru požiūriu, būtų galima teigti, kad tiek A. Mickūnui, tiek G. Moralesui simultaniška sąmonės kaip visatos arba kosmoso pagava yra toks sąmonės „pabudimas“, kuris be paliovos trina nerefleksyviai išaugusias, pasenusias ar bent jau *negyvas* tikrovės tendencijas. Kitaip tariant, tai toks sąmonės pabudimas, kuris nutrina esminį jos ir kosmoso skirtumą (šį sąmonės modelį J. Gebseris vadino integralia sąmone). Todėl A. Mickūnas nuolat įtraukia į savo filosofiją tiesioginius kosminio kvėpavimo, šokio, tapybos, dainavimo (etc.) pavyzdžius, kurie patys ne aiškina kosmosą, bet „jis yra“.

Iš to kyla klausimas, ar gali būti taip, kad kosmoso gyvenime nėra vietos filosofijai ir refleksijai? Atsakymas į klausimą – neigiamas. A. Mickūnui filosofija yra tokia pat „banguojanti“ kaip ir kosmosas. Tai įrodo du svarbūs jo fenomenologijos aspektai: pirma, kaip ir rašydamas *Aesthetics as Creation and Transformation of World Awareness* (2002), taip ir kitus tekstus jis nuosekliai pradeda arba nuo civilizacijos istorijos, arba nuo fenomenologinės redukcijos. Tokia pozicija reikalauja kiekvieną kartą iš naujo atsakyti į klausimą apie „pirmąją filosofiją“ arba civilizacinį, arba filosofinį požiūriais. Tai įrodo, kad A. Mickūno filosofija siekia išsaugoti tiek savo, tiek nagrinėjamų problemų kosminio kintamumo pastovumą

(plg. Mickūnas 2002: 71, 72); antra, A. Mickūno „gyvenamojo pasaulio krizės“ samprata, kurią jis perėmė iš E. Husserlio, suprantama kaip simultaniškai išgyvenamų procesų santykių krizės samprata. Tai reiškia, kad „krizė“ – nesvarbu, politinė, kultūrinė ar kitokia – tai aktyvaus dalyvavimo kosmoso kūryboje sąlyga (Mickūnas 2007a: 367–394, 395–426).

Paskutinis, tačiau svarbiausias aspektas, kuris suartina A. Mickūno kosmoso fenomenologiją ir kvantinę estetiką, tai subjekto samprata. Kvantinio subjekto protas yra materialus („smegenys“) – jį sieja tiesioginis ryšys su jį supančia visata. A. Mickūno sąmonė taip pat turi šį ryšį, tačiau ne kaip „proto aparatas“, bet kaip *kūniška* sąmonė. Kvantinis subjektas mąsto simultaniškai – jis integruotas į visatą, kurią kuria, (tas pat galioja kūniškai, kosminei sąmonei). Ji taip pat integrali ir simultaniška. Galiausiai, abu subjektai yra „išsilaisvinę“ iš metafizinių Vakarų kultūros apribojimų.

Pereinant nuo subjektų lyginimo prie pačių autorių (tai galime atlikti vien dėl retkarčiais kintančios jų rašymo retorikos), pažymėtina, kad abu mąstytojai įgyvendina filosofų pranašų arba „žadintojų“ (iš įvairių sąmonės struktūrų į naujas, integralias ir refleksyvias) tikslus. A. Mickūnas to siekia primindamas, kad amžiną sugrįžimo ratą apimantis poliškumas gali būti keičiamas stebint simultaninius procesus, nepasiduodant tiems sąmonės indeksams, kurie natūraliai mus kreipia link to, ko iš mūsų prašoma (nes „pasyvūs indeksai pasyviu būdu konstituoja lūkesčių lauką“) (Mickūnas 2007b: 101). Savo ruožtu G. Moralesas skelbia: „mes esame gyvi ir mirę tuo pačiu metu, simultaniškai mirtingi ir nemirtingi, o ten egzistuoja siaubingos ir bauginančios realybės džiunglės, kurios paslėptos nuo matymo“ (Morales 2002: 11).

Išvados

1. Iš straipsnio sužinojome, kad kvantinė estetika – grožio teorija, kuri grindžiama kvantinės mechanikos ir fizikos, šiek tiek biologijos ir astronomijos pasiekimų teo-

rijomis, atmeta konvencines (pozityvistinės) mokslo žinių pritaikymo ribas bei vadovaujasi tiesa, kad pasaulis yra visata, kurioje galioja subatominiai santykiai. Kvantinė grožio teorija numato kvantinius „šiuolius“, „santykius“ ir „susitikimus“ (plg. *The lovers of The Arctic Circle* 1998) bei kvantinio subjekto teoriją. Toks subjektas yra menininkas, kuris žino, kad visata holograminė, gali būti išrasta iš naujo, iš vieno informacijos apie ją elemento. Taip pat tai reiškia, kad subjekto mąstymas yra antropinis ir reliatyvistinis – tai, kas egzistuoja, priklauso nuo to, kuris patiria.

2. Kvantinė estetika turi bendrų bruožų su naujaisiais religiniais judėjimais. Pasitelkę K. Wuchterlio pastabas „New Age“ fenomenui, atradome, kad būdama sudaryta iš skirtingų diskursų (nors pagrindinis ir yra kvantinė fizika), akcentuodama subjekto išsilaisvinimą iš moderniojo struktūralizmo (teorinių ir socialinių priklausomybių), atmesdama dualizmą (ne dichotomiją), panaikindama struktūrinį skirtumą tarp religijos ir mokslo, kvantinė estetika gali būti traktuojama kaip naujasis religinis judėjimas. *Vice versa* – pritaikydama jau sukurtą ir pripažintą civilizacijoje pasakojimą apie kvantinį pasaulį bei veikdama ne bet kuriame, o „meno lauke“ (o šio lauko ribos nuolat kinta), kvantinė estetika nėra naujasis religinis judėjimas.
3. Algio Mickūno kosminė sąmonė yra eidentinė, kūniška, intencionali ir dalykiška. Apskritai, tai – integrali sąmonė, kuriai pasaulis duotas kaip nuolat simultaniškai atsiskleidžiančių prasmų dinaminis laukas. Svarbiausias kosminės sąmonės aiškinimo aspektas yra amžinojo sugrįžimo ratas. Kaip skirtingų polių kaita atsiskleidžia kosminis esaties ir nesaties, šilumos ir šalčio, lietaus ir žemės, aistros ir neapykantos šokis. Taigi kosminė sąmonė yra tikrovės virpesius jaučianti, nebe filosofinė, meninė, mokslinė ar kitokia, bet absoliučiai universali kūniška sąmonė.

4. Kvantinė estetika kosminėje sąmonėje atsispindi šiais aspektais: abu pasakojimai iš pažiūros yra antropocentriniai – A. Mickūnas pradeda nuo *ego* tapatumo (bet kokia fenomenologija nuo to pradeda), o G. Moralesas – nuo antropijos, kuri „pastato“ subjektą į aktyvaus visatos kūrėjo poziciją. Abu mąstytojai atsisako dualistinės subjekto ir objekto konstrukcijos. Kosminio subjekto „gyvenimo“ sąlygos – tai dinamiškos „kosminio šokio“ sąlygos, kurios akivaizdžios kaip skirtumų įvairiuose identitetuose gyvenimas ir naujos traukos, naujų pavidalų galimybės. G. Moraleso teorijoje „kosminis šokis“ atsispindi kaip kvantinis dalelių šokis („kvantiniai šuoliai“). Abiem atvejais stebime integruotos sąmonės, kuri turi galios kurti naujus pavidalus ir situacijas, gyvenimą. Kitas svarbus estetikos ir filosofijos susitikimas – tai simultaninio mąstymo arba sąmonės gyvenimo plėtojimas. A. Mickūnas simultaniškumą įgyja redukuodamas sąmonę į dinaminį patirties lauką, o G. Moralesas – akcentuodamas morfogeninį kiekvieno žmogaus veiklos kontekstą.

Literatūra

- Anušauskaitė, M. 2010. Kultūra kuria, kultūra terorizuoja: pokalbis su Algiu Mickūnu [žiūrėta 2011 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kulturpolis.lt/main.php/id/2980/lang/1/nID/6599/page/3>>.
- Bourdieu, P.; Wacquant, L. J. D. 2003. *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*. ALK: Baltos lankos.
- Clifford, J. 2006. *Kultūros problema: XX amžiaus etnografija, literatūra ir menas*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
- Deleuze, G. 2004. *Desert Islands and Other Texts, 1953–1974*. Los Angeles, CA: Semiotext(e).
- Gajauskas, A. 2006. „M. Heideggerio pasyvusis nihilizmas. Naujojo mąstymo paieškos“, *Acta Humanitaria Universitatis Saulensis: mokslo darbai*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- Hauth, R. 1994. *Hexen, Gurus, Seelenfänger*. Wuppertal: Brockhaus Verlag.
- Mickūnas, A. 2002. „Aesthetics as Creation and Transformation of World Awareness“, in *The World of Quantum Culture*, Praeger Publishers.
- Mickūnas, A. 2007a. *Demokratija šiandien. Straipsniai ir esė*. Vilnius: Versus Aureus.
- Mickūnas, A. 2007b. *Pastovumas ir tėkmė. Kultūros fenomenologijos apybraižos*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
- Morales, G. 2002. „Overcoming The Limit Syndrome“, in *The World of Quantum Culture*. Praeger Publishers.
- Morales, G. 2010. „Xaverio's Quantum Aesthetics, Xaverio. Estética cuántica. Petrales 1997–2000. Caja de Granada“, iš Gregorio Morales. *Literatura española contemporánea* [žiūrėta 2010 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.terra.es/personal2/gmv00000/xaverio%27s%20quantum%20aesthetics.htm>>.
- Murphy, J. W.; Caro, M. J. 2002. „Conclusion: The Renewal of Cultural Studies“, in *The World of Quantum Culture*. Praeger Publishers.
- Murphy, J.; Caro, M. J.; Choi, J. 2001. „Estética Cuántica: A New Approach to Culture“, in *Panels for Postmodern Practices. Conference*, November 23rd– 25th. [žiūrėta 2010 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.gradnet.de/papers/pomo01.paper/Choi01.htm>>.
- Nekrašas, E. 1979. *Loginis empirizmas ir mokslo metodologija*. Vilnius: Mintis.
- Nekrašas, E. 2002. Pozityvizmo samprata. *Seminarai*. Vilnius: ALF.
- Warhol, A. 1977. *The Philosophy of Andy Warhol (From A to B and Back Again)*. San Diego, New York, London: A Harvest Book.
- Wuchterl, K. 1994. *Religinis protas. Analizė ir kritika*. Vilnius: Taura.

THE REFLECTION OF QUANTUM AESTHETICS IN ALGIS MICKŪNAS COSMIC PHILOSOPHY

Auridas Gajauskas

Quantum Aesthetics phenomenon was formed in Spain, at the end of the twentieth century. The paper analyzes this movement in the context of Algis Mickūnas phenomenological cosmic philosophy. Movement initiator is a Spanish novelist Gregorio Morales. The study is divided into two parts: the first part presents aesthetic principles of the quantum, relationship between new aesthetics and theories of quantum mechanics, physics and other sciences. The paper also examines the similarities of quantum aesthetics and New Age movements. The second part presents cosmic – phenomenological reflection of quantum theory of beauty. Mickūnas philosophical position combines theory of “eternal recurrence”, “the bodily nature of consciousness”, “the cosmic dance”, theory of “dynamic fields” and quantum approach to aesthetics and the Universe. *Summa Summarum* he writes that “the conception of quantum aesthetics is involved in the composition of the rhythmic, cyclical and mood dimensioned and tensed world”.

Keywords: quantum aesthetics, anthropology, cosmic philosophy, dynamic fields, eternal recurrence, morphogenetic fields.

Įteikta 2010-12-20; priimta 2011-01-20